

Tillaga til þingsályktunar

um fordæmingu mannréttindabrota og lokun fangabúðanna í Guantanamo.

Flm.: Steingrímur J. Sigfússon, Hlynur Hallsson, Jón Bjarnason,
Kolbrún Halldórsdóttir, Ögmundur Jónasson.

Alþingi fordæmir ólöglega og ómannúðlega meðferð á fögnum í búðum Bandaríkjamanna við Guantanamo-flóa á Kúbu og felur ríkisstjórninni að beita sér fyrir því á alþjóðavettvangi að þeim verði lokað.

Greinargerð.

Þann 11. janúar sl. voru 5 ár liðin síðan Bandaríkjastjórn hóf að starfrækja fangabúðirnar í Guantanamo í þeim yfirlýsta tilgangi að vista og yfirheyra meinta hryðjuverkamenn eða hermenn með hugsanleg tengsl við alþjóðleg samtök sem ógnuðu Bandaríkjunum. Flotastöð Bandaríkjanna við Guantanamo-flóa á Kúbu varð fyrir valinu vegna þess að talið var að svæðið stæði utan bandarískrar lögsögu. Þar með þyrfti ekki að virða ýmsar alþjóðlegar skuldbindingar um meðferð á fögnum og stríðsfögnum sem Bandaríkin gengust undir fyrir löngu, svo sem Genfarsáttmálann. Vismenn fangabúðanna í Guantanamo voru flestir handteknir í Afganistan eða Pakistan með handahófskenndum hætti og á hæpnum forsendum, t.d. var sá yngsti þeirra þá aðeins 13 ára gamall. Með því að skilgreina þá sem „ólöglega bardagamenn“ (unlawful combatants) eða með öðru álíka loðnu orðalagi átti að skapa lagaleg skilyrði fyrir því að þá mætti beita „óhefðbundnum“ yfirheyrsluáðferðum. Með slíkum áðferðum eru fangar beittir líkamlegum og andlegum kvölum með ýmsu móti, t.d. látnir standa tímunum saman í óþægilegri líkamsstillingu, sviptir svefni, látnir þola mikinn hita eða kulda, stanslausu birtu og hávaða og fleira því um líkt. Á mannamáli eru slíkar áðferðir nefndar pyntingar sem aldrei eru réttlætanager og skýlaust brot á alþjóðamannúðar- og mannréttindalögum. Tilraun Bandaríkjastjórnar til að innleiða nýja skilgreiningu um „ólöglega bardagamenn“, sem hvorki njóti verndar sem almennir borgarar né sem stríðsfangar og hægt sé að halda fögnum og jafnvel pynta árum saman án þess að þeim sé birt ákæra og tryggð réttlát málsmeðferð er ósvífin atлага að allri viðleitni alþjóðasamfélagsins til að tryggja mannréttindi, jafnt á tímum friðar sem ófriðar í heiminum.

19. júní 2006 úrskurðaði hæstiréttur Bandaríkjanna að umrædd túlkun um að bandarísk lögsaga gildi aðeins að takmörkuðu leyti eða alls ekki í Guantanamo-herstöðinni ætti ekki við rök að styðjast. Í kjölfarið gaf varnarmálaráðuneytið þann 7. júlí út þá yfirlýsingu að Genfarsáttmálinn yrði virtur í Guantanamo. Aðstæður vistmanna í fangabúðunum geta þó ekki talist boðlegar. Má sem dæmi nefna að um 250 fögnum er enn haldið fögnum án þess að þeim sé birt nein ákæra, jafnvel eftir 5 ára harðræði.

Nýleg lagasetning í Bandaríkjunum á í orði kveðnu að tryggja umræddum fögnum sömu lágmarksréttindi og öðrum stríðsfögnum ber samkvæmt alþjóðlegum sáttmálum. Þegar betur er að gáð reynast lögin þó ekki ná því yfirlýsta markmiði sínu og þykja þau jafnvel grafa undan almennu réttaröryggi í Bandaríkjunum.

Með lögum sem nefnast „Military Commissions Act“ og staðfest voru 17. október sl. er það Bandaríkjaforseta að ákveða hvaða yfirheyrsluaðferðir teljist leyfilegar; aðgangur sakbornings er takmarkaður að sönnunargögnum sem gegn honum er beitt og bandarískir dómstólar eru sviptir réttinum til þess að fjalla um kröfur „ólöglega bardagamanna“ um grundvallarvernd gegn handahófskenndu varðhaldi og pyntingum (sk. habeas corpus).

Þann 18. janúar sl. kynnti bandaríska varnarmálaráðuneytið vinnureglur fyrir sérstakan herdómstól í Guantanamo. Þeirri stofnun er þar með heimilt að dæma sakborninga á grundvelli sögusagna og framburðar sem hefur verið þvingaður fram, þ.e. með pyntingum. Verjandi sakbornings situr skör lægra en saksóknari því vilji hann leggja fram leynileg sönnunargögn má saksóknari fá að sjá þau en um sambærileg gögn, sem saksóknari byggir mál sitt á, gildir að verjandi fær ekki að sjá þau.

Það er því ljóst að Bandaríkjastjórn mætir öllum kröfum um að hún standi við alþjóðlegar skuldbindingar sínar á þessu sviði af sömu þrákelkninni og áður. Ekki þarf að hafa mörg orð um hversu hættulegt fordæmi bandarísku pyntingabúðirnar í Guantanamo eru. Réttarbrotum eða dómsmorðum hefur síst fækkað í meintu stríði Bandaríkjamanna eða Vesturlanda gegn hryðjuverkavá um allan heim. Grundvallarréttindi fólks, sem tryggð eru í alþjóðlegum mannréttindasáttmálum, eru takmörkuð eða numin úr gildi með fáeinum stjórnvaldsaðgerðum. Gagnrýni Bandaríkjastjórnar á mannréttindabrot annars staðar í heiminum hefur öll orðið ótrúverðugri en ella og róðurinn í baráttunni fyrir mannréttindum einungis orðið þyngrri. Á þetta hafa fjölmörg ríki bent sem og öll helstu mannréttindasamtök heims, svo sem Amnesty International og Human Rights Watch, allt frá því flogið var með fyrstu fangana til Guantanamo. Það er því full ástæða til þess að Alþingi Íslendinga og ríkisstjórn láti í sér heyra um mannréttindabrotin í Guantanamo með skýrum hætti á alþjóðavettvangi og beiti sér fyrir því að fangabúðunum verði lokað.

Raunar kemur í ljós að Guantanamo er aðeins toppurinn á ísjakanum þegar skoðað er hvaðan vistmenn þar voru fluttir. Bandaríkjastjórn hefur gefist upp á að þræta fyrir tilvist leynilegra fangelsa um allan heim, þar sem hægt er að yfirheyra „ólöglega bardagamenn“ með eins „óhefðbundnum“ aðferðum og þurfa þykir án þess að alþjóðasamfélagið geti skipt sér af. Hér er um mál að ræða sem íslensk stjórnvöld geta ekki látið eins og það sé þeim óviðkomandi. Allt bendir til þess að einkaflugvélar, sem stundi svokallað fangaflug milli Guantanamo og leynifangelsanna í verktakavinnu fyrir bandaríska herinn, hafi margoft átt viðkomu á Íslandi. Það væru skýr skilaboð um að íslenskum stjórnvöldum væri alvara þegar þau ræða um vilja sinn til að efla mannréttindi um allan heim, ef þau neituðu vélum, sem uppvísar hafa orðið að þessum leynilegu fangaflutningum, um lendingarleyfi á Íslandi. Með því hefðu þau a.m.k. reynt að hindra mannréttindabrot þar sem þau hafa fullt vald og möguleika til þess.